

ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIUS

SPRENDIMAS

DĖL PUBLIKACIJOSE „BANKININKUS PRIBLOŠKĖ DUNAUSKŲ KALBOS“ („REPUBLIKA“, 2006-08-26, NR. 193/4948), „SILPSTANTI „GUBERNIJA“ BĖGA IŠ BIRŽOS“ („REPUBLIKA“, 2007-03-15, NR. 60/5113), „DUNAUSKŲ PRAŠYMU AREŠTUOJAMOS „GUBERNIJOS“ AKCIJOS“ („REPUBLIKA“, 2007-03-17, NR. 62/5115), „DUNAUSKAI DAUGIAU „GUBERNIJOS“ AKCIJŲ NEGAUS“ („REPUBLIKA“, 2007-03-20), „GUBERNIJOS VADOVAI PRIĖJO LIEPTO GALĄ“ („REPUBLIKA“, 2007-03-24, Nr. 68/5121), „GUBERNIJOS AKCININKAI SIEKS DUNAUSKO ATSAKOMYBĖS“ („REPUBLIKA“, 2007-04-04, NR. 77/5130), „NAUJIEJI „GUBERNIJOS“ VADOVAI NUSITEIKĘ RYZTINGAI“ („REPUBLIKA“, 2007-04-07, NR. 80/5133), „ATSITIESIANČIA „GUBERNIJĄ“ SMAUGIA KREDITORIAI“ („REPUBLIKA“, 2007-04-14, NR. 80/5137), „AKCININKŲ IR VADOVŲ KONFLIKTAI ŽLUGDO ĮMONES“ („REPUBLIKA“, 2007-06-04, NR. 125/5178), „GUBERNIJA ĮSTATINIO KAPITALO NEDIDINS“ („REPUBLIKA“, 2007-06-12, NR. 132/5185), „GUBERNIJA UŽDIRBO 0,5 MLN. LITŲ PELNO“ („REPUBLIKA“, 2007-07-28, NR. 170/5223), „TEMIDĖS TARNAI DALIJA INDULGENCIJAS“ („REPUBLIKA“, 2009-01-28, NR. 22/5670), „AUKA“ NUTARĖ IŠMELŽTI VALSTYBĘ“ („REPUBLIKA“, 2009-01-30, NR. 24/5672), „KRITIKA – GERIAUSIA „REKLAMA“ KARJERAI“ („REPUBLIKA“, 2009-01-31, NR. 25/5673) PASKELBTOS INFORMACIJOS

2009 m. gruodžio 14 d. Nr. SPR-83
Vilnius

Š.m. gegužės 19 d. žurnalistų etikos inspektorius gavo pareiškėjų Romualdo Dunausko, Violetos Dunauskienės, Linos Dunauskaitės ir UAB „Linos namai“ skundą dėl laikraščio „Respublika“ publikacijose: „Bankininkus pribloškė Dunauskų kalbos“ („Respublika“, 2006-08-26, Nr. 193/4948), „Silpstanti „Gubernija“ bėga iš biržos“ („Respublika“, 2007-03-15, Nr. 60/5113), „Dunauskų prašymu areštuojamos „Gubernijos“ akcijos“ („Respublika“, 2007-03-17, Nr. 62/5115), „Dunauskai daugiau „Gubernijos“ akcijų negaus“ („Respublika“, 2007-03-20), „Gubernijos vadovai priėjo liepto galą“ („Respublika“, 2007-03-24, Nr. 68/5121), „Gubernijos akcininkai sieks Dunausko atsakomybės“ („Respublika“, 2007-04-04, Nr. 77/5130), „Naujieji „Gubernijos“ vadovai nusiteikę ryžtingai“ („Respublika“, 2007-04-07, Nr. 80/5133), „Atsitiesiančią „Guberniją“ smaugia kreditoriai“ („Respublika“, 2007-04-14, Nr. 80/5137), „Akcininkų ir vadovų konfliktai žlugdo įmones“ („Respublika“, 2007-06-04, Nr. 125/5178), „Gubernija įstatinio kapitalo nedidins“ („Respublika“, 2007-06-12, Nr. 132/5185), „Gubernija uždirbo 0,5 mln. litų pelno“ („Respublika“, 2007-07-28, Nr. 170/5223), „Temidės tarnai dalija indulgencijas“ („Respublika“, 2009-01-28, Nr. 22/5670), „Auka“ nutarė išmelžti valstybę“ („Respublika“, 2009-01-30, Nr. 24/5672), „Kritika – geriausia „reklama“ karjerai“ („Respublika“, 2009-01-31, Nr. 25/5673) paskelbtos informacijos. Pareiškėjai skunde nurodė, jog laikotarpiu nuo 2006-08-26 iki 2009-01-31 dienraštyje „Respublika“ buvo išspausdinta 14 publikacijų, kuriose paskelbti pareiškėjų garbė ir orumą žeminantys teiginiai. Pareiškėjai prašo: 1) įspėti viešosios informacijos rengėją – UAB „Respublikos leidiniai“ – dėl Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalies, 19 straipsnio 2 dalies, 22 straipsnio 8 dalies 1 ir 4 punktų ir 41 straipsnio 2 dalies 1 punkto nuostatų bei Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodekso 3, 5, 6, 7, 19, 20, 22, 37, 38, 39, 40, 61, 62 ir 63 straipsnių nuostatų pažeidimo ir pareikalauti šiuos pažeidimus pašalinti; 2) pareikalauti, kad viešosios informacijos leidėjas – UAB „Respublikos leidiniai“ – nustatyta tvarka paneigtų paskelbtą tikrovės neatitinkančią informaciją, žeminančią Romualdo Dunausko, Violetos Dunauskienės ir Linos Dunauskaitės garbė ir orumą, kenkiančią UAB „Linos namai“ dalykinei reputacijai, teisėtiems interesams, išspausdinant pareiškėjų prašomo turinio paneigimą.

Atsižvelgdamas į pareiškėjų skundo dalyką ir pagrindą bei Visuomenės informavimo įstatymo 46 straipsnio 4 dalies 2 punkte įtvirtintus Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos įgaliojimus, žurnalistų etikos inspektorius 2009-07-21 persiuntė pareiškėjų skundą dalyje dėl galimų Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodekso pažeidimų komisijai nagrinėti pagal kompetenciją. Žurnalistų etikos inspektorius pareiškėjo skundą išnagrinėjo Visuomenės informavimo įstatymo nuostatų laikymosi požiūriu.

Tirdamas pareiškėjo skundą, žurnalistų etikos inspektorius Romas Gudaitis (nuo 2009-11-17 žurnalistų etikos inspektore paskirta Zita Zamžickienė) raštu kreipėsi paaiškinimų į dienraščio „Respublika“

vyriausiąjį redaktorių Vitą Tomkų, prašydamas pateikti savo poziciją dėl pareiškėjų skunde nurodytų aplinkybių.

Viešosios informacijos rengėjo paaiškinimai buvo gauti. Vitas Tomkus nurodė, jog skunde „neteisinga, melaginga, šališka ar (ir) netikslia“ informacija įvardijamos tendencingai pareiškėjų atrinktos nuomonės, t.y. asmenų subjektyvaus faktų ir duomenų vertinimo, požiūrio, perduodamų minčių, idėjų bei pastabų apie žinias, susijusias su tam tikrais įvykiais, nuotrupos yra tik labai maža dalis to, dėl ko eilėje jau išnagrinėtų, nagrinėjamų bei dar nagrinėtinų civilinių, administracinių bei baudžiamųjų bylų ir atliekamų bei atliktinų ikiteisminių tyrimų jau ne vienerius metus aiškinasi ir dar ilgai aiškintis ne tik patys skundą padavę asmenys, tačiau ir daug kitų į tai pagrįstai bei visiškai be pagrindo įtrauktų asmenų ir šiuose procesuose savo pareigas vykdančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų, prokurorų, teisminių institucijų, teisėjų ir t.t.

Anot V. Tomkaus paaiškinimų, žurnalistų etikos inspektoriui R. Dunausko, V. Dunauskienės, L. Dunauskaitės bei UAB „Linos namai“ nepagrįstai spręsti deleguota besivystančios situacijos dalis negali būti vertinama ignoruojant paraleliai tebevykstančius ir ateityje pradėtinus procesus ir suprantama tiesmukai bei paviršutiniškai vien tik per formalią pareiškėjų epitetais grindžiamą tiesos/melo, objektyvumo/šališkumo prizmę.

Remiantis viešosios informacijos rengėjo paaiškinimais, principiniai tokios apimties ir masto klausimų sprendimai nepatenka į Visuomenės informavimo įstatymo bei žurnalistų etikos inspektoriaus veiklos reglamento inspektoriui deleguotos kompetencijos ribas. Todėl siekiant išvengti teisinėje valstybėje esmingai svarbaus išankstinės pozicijos nebaigtuose procesuose pareiškimo ir to pasėkoje galimo kenkimo aukščiau minėtiems procesams, spaudimo bei savo pareigas atliekančių ir objektyviais privalančių išlikti asmenų nepagrįsto įtakojimo, nei žurnalistų etikos inspektoriaus nuomonė dėl frazių be konteksto, nei paties viešosios informacijos rengėjo subjektyvus vertinimas ignoruojant visus kitus suinteresuotus asmenis ir jų pozicijas, neturėtų būti reiškiami. Anot V. Tomkaus, priešingu atveju gautųsi taip, kad daugeliui asmenų itin svarbūs klausimai būtų išspręsti ne nuoseklių bei išsamių ir dėl to labai ilgai trunkančių procesų rezultate, o vienašališkai žurnalistų etikos inspektoriaus, kurio kompetencija apsiriboja vien tik Visuomenės informavimo įstatymo įgyvendinimo priežiūra. Todėl pareiškėjų skundas, viešosios informacijos rengėjo nuomone, yra laikytinas elementariu piktnaudžiavimu siekiant visas juos užklupusias problemas bent jau pamėginti iš dalies paspręsti vienu kartu, t.y. ribotos kompetencijos žurnalistų etikos inspektoriaus pagalba.

Viešosios informacijos rengėjo teigimu, Visuomenės informavimo įstatymas įtvirtina, kad yra draudžiama persekioti viešosios informacijos rengėją, skleidėją, jų dalyvį ar žurnalistą už paskelbtą informaciją, jeigu ją rengiant ir platinant nebuvo pažeisti įstatymai. Kiekvienas asmuo turi teisę laisvai reikšti savo mintis ir įsitikinimus, nevaržomai rinkti, gauti, skleisti informaciją bei idėjas. Tuo tarpu vertinant pareiškėjų veiksmus ir skundo turinį, minėtoms nuostatoms prieštaraujanti pareiškėjų iniciatyvos tendencija yra akivaizdi. Juo labiau atsižvelgiant į tai, kad, išskyrus tris, visos kitos pareiškėjų nurodomos publikacijos buvo skelbtos daugiau nei prieš metus. Viešosios informacijos rengėjas pažymėjo, kad remiantis Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos reglamentu, senesnių nei 12 mėnesių klausimų dėl galimų Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodekso pažeidimų nenagrinėja net ši komisija. Viešosios informacijos rengėjo įsitikinimu, juo labiau to daryti nederėtų žurnalistų etikos inspektoriui, kurį Lietuvos Respublikos Seimas skiria tos pačios Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos teikimu.

Remiantis V. Tomkaus paaiškinimu, Visuomenės informavimo įstatymo 15 straipsnyje įtvirtinta atsakymo teisė pareiškėjų atžvilgiu yra alternatyvi, tačiau aktualioje situacijoje būtent šios teisės, kuria pareiškėjai visiškai be pagrindo nepasinaudojo, įgyvendinimas galimai būtų buvęs bent jau protingesniu, teisingesniu bei sąžiningesniu sprendimu. Todėl šiuo atveju atrodytų aktualu, kad žurnalistų etikos inspektorius, prižiūradamas kaip įgyvendinamos Visuomenės informavimo įstatymo nuostatos, turi teisę spręsti dėl tokių sąlygų sudarymo pareiškėjams, vietoj to, kad anksčiau už visas kitas institucijas išreikštų savo subjektyvią ir aptariamą situacijoje besąlygiškai vengtiną poziciją. Tačiau to, V. Tomkaus manymu, dėl aukščiau išdėstytų neteisėtų tikslų, pareiškėjai skundu neprašo.

Galiausiai, tiek Visuomenės informavimo įstatymas, tiek Civilinis kodeksas įtvirtina suinteresuotų asmenų teisę jų pažeistomis deklaruojamas teises ir įstatymų saugomus interesus ginti teisme, kuomet visomis byloje dalyvaujančių asmenų (šalių) teisėmis galėtų pasinaudoti ne tik patys pareiškėjai, bet ir oponuojanti pusė.

Siūlydamas atsižvelgti žurnalistų etikos inspektoriumi į išdėstytas aplinkybes bei Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodekse įtvirtintą pareigą – ginti informacijos laisvę ir kitas demokratines vertybes, Visuomenės informavimo įstatymo 49-50 straipsnių pagrindu, viešosios informacijos rengėjas prašo pareiškėjų skundą pripažinti nepagrįstu.

Žurnalistų etikos inspektorius pažymi, kad fizinio asmens garbė ir orumas, juridinio asmens dalykinė reputacija visuomenės informavimo priemonėse ginami tais atvejais, kai nustatoma šių faktų visuma: 1) žinių paskleidimo faktas; 2) faktas, jog paskleistos žinios apie pareiškėją; 3) faktas, jog paskleistos žinios yra žeminančio pobūdžio; 4) faktas, jog paskleistos žinios neatitinka tikrovės.

Žeminančia žmogaus garbę ir orumą, juridinio asmens dalykinę reputaciją žinia laikoma tikrovės neatitinkanti, diskredituojanti asmenį informacija, kurioje teigiamam apie asmens padarytą teisės, moralės ar paprotinių normų pažeidimą, negarbingą poelgį, netinkamą elgesį buityje, šeimoje, viešajame gyvenime, nesąžiningą visuomeninę, komercinę veiklą ir pan.

Kiekvienu atveju būtina atriboti žinių nuo nuomonės, nes asmens teisės yra ginamos, kai apie asmenį yra paskleidžiamos jo garbė ir orumą, dalykinę reputaciją žeminančios ir tikrovės neatitinkančios žinios. Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 33 dalyje nustatyta, kad nuomonė – tai visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas požiūris, nusimanymas, nuovoka, supratimas, mintys arba komentarai apie bendro pobūdžio idėjas, faktų ar duomenų, reiškinių ar įvykių vertinimai, išvados ar pastabos apie žinias, susijusias su tikrais įvykiais. Nuomonė gali remtis faktais, pagrįstais argumentais ir paprastai yra subjektyvi, todėl jai netaikomi tiesos ir teisingumo kriterijai, tačiau ji turi būti reiškiamą sąžiningai ir etiškai, sąmoningai nenuslepiančią ir neiškreipiančią faktų ir duomenų. Žinia yra informacija apie faktus ar tikrus (teisingus) duomenis (Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 69 dalis), t.y. reiškinius, savybes, įvykius, grindžiamus tiesa, kurią galima užtikrinti patikrinimo ar įrodymo priemonėmis.

Žurnalistų etikos inspektorė, išnagrinėjusi pareiškėjo skundą Visuomenės informavimo įstatymo nuostatų laikymosi požiūriu,

nustatė:

viešosios informacijos rengėjo paaiškinimai laikytini nepagrįstais. Žurnalistų etikos inspektorius nagrinėja pareiškėjų skundą ir sprendžia apie jo pagrįstumą išimtinai savo kompetencijos ribose – Visuomenės informavimo įstatymo laikymosi požiūriu vertina viešosios informacijos skleidėjo ir rengėjo veiksmus viešai paskelbiant informaciją, tame tarpe ir kaip viešosios informacijos rengėjas ir skleidėjas laikosi šio įstatymo reikalavimų, informuodamas visuomenę apie vykstančius teisėsaugos institucijų tyrimus ir teisinius ginčus. Pačių teisėsaugos institucijų atliekami tyrimai ir jų eigoje pasiekti rezultatai nėra žurnalistų etikos inspektorius vertinimo objektas.

1. *Dėl publikacijoje „Bankininkus pribloškė Dunauskų kalbos“ („Respublika“, 2006-08-26, Nr. 193/4948) paskelbtos informacijos vertinimo.*

Įvertinus ginčo objektu esantį teiginį „Tuo tarpu Dunauskai, neišgalintys gražinti kreditų, lengva ranka dalija didžiules sumas šventėms“, „Įdomu, jog nuostolingai dirbanti ir prasiskolinusi „Gubernija“ lengva ranka dalija milijonus sportui ir įvairiausioms šventėms“ laikytina, kad juo paskelbtas kritiškas vertinimas fakto, jog įmonė, dirbanti nuostolingai bei turinti dar negražintų kreditų bankams, skiria dideles pinigų sumas remti šventėms. Minėti faktai atitinka tikrovę, kadangi nei AB „Gubernijos“ nuostolių, nei to, jog buvo remiami įvairūs renginiai, neginčija ir pareiškėjai. Atsižvelgiant į tai, kad garbės ir orumo konstatavimui yra būtina nustatyti paskelbtų žinių neatitikimo tikrovei faktą, nėra pagrindo pripažinti, jog minėtais teiginiais buvo pažeista pareiškėjų garbė ir orumas.

Kituose ginčo objektu esančiuose teiginiuose: „Netrukus vyks šventė „Šiaulių dienos“, kurių didysis rėmėjas yra „Gubernija“. Tačiau gamyklos vadovai ir šventės rengėjai slepia, kiek „Gubernija“ skyrė pinigų. Pasak ekspertų, toks finansinių problemų turinčios bendrovės vadovų Dunauskų elgesys ne tik nelogiškas, bet ir panašus į nešvarias finansines machinacijas“ – pateiktas pareiškėjų Dunauskų elgesio prilyginimas nešvarioms finansinėms machinacijoms yra laikytinas pareiškėjų diskredituojančia informacija. Asmens elgesio įvardijimas kaip panašaus į nešvarias finansines machinacijas yra tokio

elgesio traktavimas kaip akivaizdžiai netinkamo, pažeidžiančio moralės normas ir sąžiningos verslo veiklos principus, todėl laikytinas žeminančio pobūdžio informacija apie tą asmenį.

Teiginys „Pasak ekspertų, toks finansinių problemų turinčios bendrovės vadovų Dunauskų elgesys ne tik nelogiškas, bet ir panašus į nešvarias finansines machinacijas“ yra laikytinas vertinamuoju teiginiu, kuriuo reiškiamą nuomonę apie faktą, jog AB „Gubernija“ buvo Šiaulių miesto šventės rėmėja. Nuomonės, skirtingai nei žinios, atitikimo tikrovei patikrinti neįmanoma, tačiau nuomonė turi būti reiškiamą sąžiningai ir etiškai, sąžiningai nenuslepiančią ir neiškreipiančią faktų ir duomenų. Europos Žmogaus Teisių Teismas yra pažymėjęs, kad faktus galima patikrinti, o vertinimų įrodyti neįmanoma, tačiau netgi vertinamasis samprotavimas privalo turėti pakankamą faktinį pagrindą, nes vertinamieji samprotavimai, neturintys faktinio pagrindo, gali būti traktuojami kaip peržengiantys ribas (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001-07-12 sprendimas byloje *F. prieš Slovakiją*).

„Šiaulių dienos“ yra Šiaulių miesto šventė, organizuojama Šiaulių savivaldybės administracijos. Faktas, jog Šiaulių apskrityje veikianti įmonė parėmė savivaldybės administracijos rengiamą miesto šventę, prilyginimas nešvarioms finansinėms machinacijoms yra laikytinas neadekvačiu minėto fakto vertinimu. Viešosios informacijos rengėjas nei publikacijoje, nei savo paaiškinimuose inspektoriumi nepateikė jokių duomenų, kurie objektyviai leistų daryti išvadą apie galimas pareiškėjų „nešvarias finansines machinacijas“, susijusias su Šiaulių miesto šventės rėmimu. Todėl nagrinėjamu atveju pareiškėjų elgesio prilyginimas nešvarioms finansinėms machinacijoms yra pripažintinas kaip neturintis faktinio pagrindo vertinimas, kurio negalima laikyti sąžiningai reiškiamą viešosios informacijos rengėjo nuomone. Atsižvelgiant į išdėstytas aplinkybes, konstatuotina, jog viešosios informacijos rengėjas, paskelbęs objektyviais faktais nepagrįstą, šališką ir neadekvatų pareiškėjų elgesio vertinimą pažeidė Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalies reikalavimą informaciją visuomenės informavimo priemonėje pateikti teisingai, tiksliai ir nešališkai.

2. *Dėl publikacijose „Silpstanti „Gubernija“ bėga iš biržos“ („Respublika“, 2007-03-15, Nr. 60/5113), „Dunauskų prašymu areštuojamos „Gubernijos“ akcijos“ („Respublika“, 2007-03-17, Nr. 62/5115) paskelbtos informacijos vertinimo.*

Ginčo objektu esančiame teiginyje „Dunauskų prašymu areštuojamos „Gubernijos“ akcijos <...>“ nėra informacijos apie pareiškėjų padarytą teisės, moralės ar paprotinių normų pažeidimą, negarbingą poelgį, nesąžiningą veiklą, todėl jų garbė ir orumas nagrinėjamu teiginiu pažeisti nebuvo.

Ginčo objektu esančiuose teiginiuose: „Galbūt tai yra susiję su jau minėtu „Gubernijai“ vadovaujančios Dunauskų šeimos nusiteikimu išbraukti įmonę iš Einamojo biržos sąrašo – tai sudarytų sąlygas dar labiau vengti veiklos skaidrumo ir viešumo“, „R. Dunauskas tokiu atsakymu, kaip ir sprendimu įmonę išbraukti iš Einamojo biržos sąrašo, patvirtina nenorą dirbti skaidriai. Neskaidrius įmonei vadovaujančios Dunauskų šeimos veiklos būdus įrodo ir tai, kad tarp „Gubernijos“ akcininkų yra paties Dunausko atstovaujama ofšorinė kompanija „Javelin finance“, valdanti per 12 proc. jos akcijų, – per ofšorines kompanijas paprastai vykdoma neskaidri veikla“ – perteikiama informacija, jog įmonės vadovai nori vykdyti ir vykdo („Neskaidrius įmonei vadovaujančios Dunauskų šeimos veiklos būdus įrodo ir tai <...>“) veiklą neskaidriais būdais, siekia išvengti veiklos skaidrumo. Minėta informacija apie asmenų (verslininkų) neskaidrius veiklos būdus suponuoja neigiamą tų asmenų vertinimą ir yra laikytina žeminančio pobūdžio informacija.

Teiginys apie tai, kad įmonės vadovai nenori dirbti skaidriais būdais, yra laikytinas vertinamojo pobūdžio teiginiu, kurio atitikimo tikrovei įrodinėjimo priemonėmis patikrinti neįmanoma. Kadangi garbės ir orumo pažeidimas yra siejamas su žinių, o ne vertinimų paskelbimu, nelaikytina, jog nagrinėjamu teiginiu buvo paskleista pareiškėjų garbė ir orumą žeminanti ir tikrovės neatitinkanti informacija.

Tačiau pažymėtina, jog ginčo teiginiuose „R. Dunauskas tokiu atsakymu, kaip ir sprendimu įmonę išbraukti iš Einamojo biržos sąrašo, patvirtina nenorą dirbti skaidriai. Neskaidrius įmonei vadovaujančios Dunauskų šeimos veiklos būdus įrodo ir tai, kad tarp „Gubernijos“ akcininkų yra paties Dunausko atstovaujama ofšorinė kompanija „Javelin finance“, valdanti per 12 proc. jos akcijų, – per ofšorines kompanijas paprastai vykdoma neskaidri veikla“ paskelbtų faktų apie pareiškėjų siūlymą išbraukti AB „Gubernija“ iš Einamojo biržos sąrašo bei įmonės „Javelin finance“ buvimą alaus daryklos akcininke vienareikšmiškas įvardijimas kaip įrodančių pareiškėjų neskaidrius veiklos būdus negali būti pripažįstamas kaip objektyvus minėtų faktų vertinimas, atitinkantis nešališkumo reikalavimą, todėl laikytina, jog

nagrinėjamu atveju viešosios informacijos rengėjas pažeidė Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalį.

3. Dėl publikacijoje „Dunauskai daugiau „Gubernijos“ akcijų negaus“ („Respublika“, 2007-03-20) paskelbtos informacijos vertinimo.

Teiginys „Prastėjantys „Gubernijos“ rezultatai jos vadovą Romualdą Dunauską įkvėpia karams su akcininkais ir konkurentais“ yra laikytinas viešosios informacijos rengėjo išreikšta negatyvia nuomone apie faktą, jog tarp pareiškėjo Romualdo Dunausko ir kitų AB „Gubernija“ akcininkų bei konkuruojančių alaus daryklų vyko teisminiai ginčai. Nuomonei, skirtingai nei žiniai, tiesos kriterijus netaikomas, tačiau ji turi būti reiškiamą sąžiningai ir etiškai, sąmoningai nenuslepian ir neiškreipiant faktų ir duomenų. Nagrinėjamu atveju publikacijos turinį sudaro informacija apie teismo procesą, kuriame vienas iš akcininkų ginčijo AB „Gubernija“ akcininkų susirinkimo sprendimą padidinti bendrovės įstatinį kapitalą, tačiau publikacijoje nutylima, jog tas akcininkas, kurio iniciatyva ir prasidėjo aprašomas teismo procesas, buvo „Respublikos“ dienraščio leidėjas – įmonės UAB „Respublikos leidiniai“ pagrindinis akcininkas Vitas Tomkus. Pažymėtina, jog situacija, kai visuomenės informavimo priemonėje skelbiama informacija apie teismo procesą, kurio baigtis tiesiogiai susijusi su viešosios informacijos rengėjo ir skleidėjo dalyvio teisėmis ir turiniais interesais, tačiau apie tai publikacijoje nutylima, nėra suderinama su Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje įtvirtintu reikalavimu viešąją informaciją pateikti teisingai, tiksliai ir nešališkai.

4. Dėl publikacijoje „Gubernijos vadovai priėjo liepto galą“ („Respublika“, 2007-03-24, Nr. 68/5121) paskelbtos informacijos vertinimo.

Teiginyje „Nerimą kelia tai, kad tarp „Gubernijos“ akcininkų yra paties R. Dunausko atstovaujama ofšorinė kompanija „Javelin Finance“ – nėra paskleista informacija apie teisės ar moralės atžvilgiu netinkamą pareiškėjo R. Dunausko poelgį, todėl tokia informacija nelaikytina pažeidžiančia pareiškėjo garbę ir orumą.

Kituose ginčo objektu esančiuose teiginiuose: „Pagrindinius akcininkus ypač šokiruoja tai, kad kuo labiau ritasi žemyn „Gubernijos“ rinka, tuo labiau lobsta jos vadovai Dunauskai ir jų dukros įmonė „Linos namai““. Pasak T. Shabajavo, dvarų pirkimas, prabangūs automobiliai ir egzotiškos Dunauskų šeimos kelionės akivaizdžiai patvirtina įtarimus, kad „Gubernijos“ vadovai gyvena ne pagal pajamas. Susisiekti su pačiu R. Dunausku „Respublikai“ nepavyko – prieštarogai vertinamo alaus daryklos vadovo mobilusis telefonas buvo išjungtas“ – susiejamas įmonės vadovų turėjimas su pačios įmonės smukimu, bei pažymima, jog įmonės vadovai akivaizdžiai gyvena ne pagal pajamas. Minėta informacija suvokiama kaip įmonės vadovų pelnymasis įmonės sąskaita, visuomenėje vertinama negatyviai, joje teigiama apie padarytą teisės ir moralės normų pažeidimą, nesąžiningą verslo praktiką, todėl tokia informacija yra laikytina asmens garbę ir orumą žeminančia informacija.

Vertinant skundžiamų sakinių konstrukciją, paskelbimo kontekstą, pažymėtina, jog teiginių formuluočių yra kategoriškos („akivaizdžiai patvirtina įtarimus“), nekeliama jokių abejonių dėl jų teisingumo. Be to, faktai apie asmens pajamų atitikimą ar neatitikimą patirtoms išlaidoms gali būti atitinkamų valstybės institucijų tyrimo objektas, jie yra patikrinami įrodinėjimo priemonėmis, todėl ginčo objektu esantys aukščiau minėti teiginiai laikytini paskelbtomis žiniomis.

Pažymėtina, jog Šiaulių apskrities valstybinė mokesčių inspekcija yra atlikusi mokestinius tyrimus R. Dunausko, V. Dunauskienės ir L. Dunauskaitės atžvilgiu. Kaip matyti iš žurnalistų etikos inspektoriui pareiškėjų pateiktų Šiaulių apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos pranešimų apie atliktus mokestinius tyrimus, mokesčių inspekcija, įvertinusi 2003 – 2006 m. duomenis, pareiškėjų pajamų trūkumo patirtoms išlaidoms nenustatė.

Skundžiami teiginiai publikacijoje nurodomi kaip pasakyti neįvardintų pagrindinių bendrovės akcininkų ir akcininko T. Shabajavo. Inspektorė pažymi, jog viešosios informacijos rengėjų pareiga informuoti visuomenę neapsiriboja vien surinktos, kitų asmenų (informacijos šaltinių) pateiktos informacijos paskelbimu, bet taip pat apima ir tokios informacijos kritišką įvertinimą, susilaikymą nuo nepagrįstų, nepatiktų, faktais neparemtų kaltinimų skleidimo. Viešosios informacijos rengėjas konkrečiu atveju neturėjo pareigos skelbti ginčo informacijos apie pareiškėjus, todėl savo valia nusprendęs ją skelbti, turėjo būti objektyvus bei apdairus, suvokti galimą atsakomybę už tikrovės neatitinkančios bei

žeminančios informacijos apie pareiškėjus paskelbimą. Nagrinėjamu atveju viešosios informacijos rengėjas nei publikacijoje, nei žurnalistų etikos inspektoriaus tyrimo metu nepateikė jokių duomenų, kurie įrodytų ginčo objektu esančių teiginių tikrumą. Tokiu būdu viešosios informacijos rengėjas paskelbė tikrovės neatitinkančią informaciją ir pažemino pareiškėjų R. Dunausko, V. Dunauskienės ir L. Dunauskaitės garbę ir orumą.

Teiginyje „Pagrindiniai „Gubernijos“ akcininkai imasi ryžtingų veiksmų ir telkia jėgas prieš skandalingai pagarsėjusio šios įmonės vadovo Romualdo Dunausko ir jo šeimos narių veiksmus, žlugdančius seniausią Lietuvoje alaus daryklą“ paskelbta informacija laikytina neigiamu vertinimu fakto, jog AB „Gubernija“ patyrė didelius nuostolius tuomet, kai įmonės generalinio direktoriaus pareigas ėjo R. Dunauskas, L. Dunauskaitė buvo bendrovės valdybos narė, o V. Dunauskienė – komunikacijų direktorė. Faktą, kad bendrovė dirbo nuostolingai, patvirtina ir pareiškėjai. Tačiau vertinant publikaciją kaip visumą, pažymėtina, kad joje pateikiama itin kritiška pozicija pareiškėjų atžvilgiu, bendrovės nuostoliai siejami išskirtinai su pareiškėjų veikla, neanalizuojamos jokios kitos galimos bendrovės nuostolingos veiklos priežastys. Taip pat pažymėtina, jog publikacijoje abstrakčiai minimas didžiausias įmonės akcininkas, valdantis 45 proc. akcijų, tačiau nutylima, jog jis yra „Respublikos“ dienraščio leidėjas Vitas Tomkus. Informacijos apie viešosios informacijos rengėjo bei skleidėjo dalyvio tiesioginį suinteresuotumą aprašomos situacijos atžvilgiu nepaskelbimas neleidžia skaitytojams susidaryti objektyvaus vaizdo dėl pateikiamų vertinimų galimo šališkumo. Atsižvelgiant į minėtas aplinkybes, laikytina, jog viešosios informacijos rengėjas nagrinėjamu atveju pažeidė Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą reikalavimą informaciją visuomenės informavimo priemonėje pateikti teisingai, tiksliai ir nešališkai.

5. Dėl informacijos, paskelbtos publikacijoje „Gubernijos“ akcininkai sieks Dunausko atsakomybės“ („Respublika“, 2007-04-04, Nr. 77/5130) vertinimo.

Ginčo objektu esančiuose teiginiuose: „Gubernijos“ alaus daryklą į didžiules skolas įklampinusiame Romualdai Dunauskai nepavyks sausam išlipti iš balos“, „AB „Gubernija“ alaus daryklą į didžiules skolas įklampinęs Romualdas Dunauskas bando sausas išlipti iš balos. Tačiau susikompromitavusio vadovo cinizmu pasipiktinę pagrindiniai bendrovės akcininkai mano, kad jis privalo atsakyti už savo veiksmus – kryptingą pelningai galinčios dirbti Šiaulių alaus gamyklos smukdymą“ – paskelbta informacija, jog AB „Gubernija“ vadovas R. Dunauskas įklampino gamyklą į skolas, kryptingai ją smukdė. Kaip nustatyta aukščiau, faktai, kad kelis paskutinius metus AB „Gubernija“ dirbo nuostolingai, o įmonės generalinio direktoriaus pareigas tuo metu ėjo R. Dunauskas, atitinka tikrovę. Tačiau vertinant skundžiamus teiginius visos publikacijos, visų įvykių kontekste, pažymėtina, jog publikacijoje įmonės nuostolius viešosios informacijos rengėjas išimtinai sieja su jos vadovo „kryptinga“, specialia veikla, bet nenurodoma, kokie konkretūs vadovo veiksmai smukdė gamyklą, neanalizuojamos kitos galimos priežastys, lėmusios nuostolingą bendrovės veiklą. Publikacijoje sudaromą neigiamą įspūdį apie pareiškėjo R. Dunausko veiklą sustiprina negatyvūs pareiškėjo ir jo šeimos atžvilgiu vartojami išsireiškimai – pareiškėjas apibūdinamas kaip susikompromitavęs vadovas, jo šeima įvardinama kaip ciniška, pareiškėjai vadinami švaistūnais. Taip pat publikacijoje nutylima, jog skundžiamuose teiginiuose minimiems neįvardintiems pagrindiniams įmonės akcininkams, kaip jau minėta aukščiau, priklauso „Respublikos“ dienraščio leidėjas Vitas Tomkus. Tokios informacijos nepaskelbimas užkerta kelią skaitytojams įvertinti publikacijoje skelbiamą informaciją nešališkumo atžvilgiu. Atsižvelgiant į išdėstytas aplinkybes, pripažintina, jog buvo pažeistas Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje nustatytas skelbiamos informacijos nešališkumo reikalavimas.

Kituose publikacijos teiginiuose: „Pagrindiniai akcininkai, kurie nesikišo į bendrovės veiklą, vadovaujant R. Dunauskai šturpo nuo vis prastesnių „Gubernijos“ rodiklių. Kuo labiau žemyn ritosi bendrovė, tuo labiau lobo jos vadovas. Dvarų pirkimas, prabangūs automobiliai ir egzotiškos Dunauskų šeimos kelionės akcininkams tapo akivaizdžiu įrodymu, kad R. Dunauskas gyvena ne pagal pajamas. Neramina ir ofšorinė kompanija, kurią atstovauja R. Dunauskas. Nepasitikėjimą švaistūnams pareiškę akcininkai tikisi, kad penktadienį išgirs atsakymus, kaip ir kur buvo panaudotos lėšos“ – paskelbta informacija apie pareiškėjo R. Dunausko pelnydamasi bendrovės sąskaita bei išlaidų neatitinkamą gaunamoms pajamoms, kaip sprendime nustatyta anksčiau, yra tikrovės neatitinkanti ir pareiškėjo garbę ir orumą žeminanti informacija. Nagrinėjamu atveju viešosios informacijos rengėjas kritiškai neįvertino ir netikrino ketinamos skelbti informacijos, nors tokia pareiga numatyta Visuomenės informavimo įstatyme, taip pat nutylėjo informaciją apie savo, kaip visuomenės informavimo priemonės, akcininko Vito Tokaus interesus ir sąsajas su aprašoma situacija. Dėl šių priežasčių negalima pripažinti, jog viešosios informacijos rengėjas sąžiningai siekė informuoti visuomenę apie konkrečios įmonės veiklą. Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes,

konstatuotina, jog viešosios informacijos rengėjas nesilaikė Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje, 19 straipsnio 2 dalyje, 22 straipsnio 8 dalies 1 punkte bei 41 straipsnio 2 dalies 1 punkte nustatytų reikalavimų.

6. „Naujieji „Gubernijos“ vadovai nusiteikę ryžtingai“ („Respublika“, 2007-04-07, 80/5133) paskelbtos informacijos vertinimo.

Ginčo teiginiuose: „Neoficialiuose pokalbiuose „Gubernijos“ darbuotojai šneka: „Viską išsivogė ir išsilakstė. Tikra puota maro metu...“ Pasak jų, įmonei smunkant, Dunauskas ir Dunauskienė, užuot rūpinęsi įmonės reikalais, pasinėrė į prabangą, švaistė akcininkų patikėtus lėšas, užslėptais sandoriais plovė turtą. Tam specialiai įkurta ofšorinė kompanija „Javelin finance“ – paskelbta akivaizdžiai žeminančio pobūdžio informacija apie pareiškėjų R. Dunausko ir V. Dunauskiėnės neteisėto pobūdžio veiksmus – vagystę, akcininkų patikėtų lėšų švaistymą, turto plovimą užslėptais sandoriais per kompaniją „Javelin finance“. Minėti teiginiai yra konstatuojamojo pobūdžio ir laikytini paskelbtomis žiniomis, kadangi faktų, ar asmuo vogė, užslėptais sandoriais per konkrečią įmonę plovė turtą, tikrumas gali būti patikrinamas įrodinėjimo priemonėmis.

Viešosios informacijos rengėjas nepateikė jokių duomenų žurnalistų etikos inspektoriui, kurie įrodytų, jog pareiškėjai atliko jiems publikacijoje priskiriamus neteisėtus veiksmus. Ginčo objektu esantys teiginiai publikacijoje nurodomi kaip neoficialiuose pokalbiuose pasakyti konkrečiai neįvardijamų AB „Gubernija“ darbuotojų. Toks faktų konstatavimas kildinamas iš kitų asmenų nuomonės, jų teigimo. Vertinant tokią fakto išraišką, nesant fakto tikrumą pagrindžiančių duomenų, darytina išvada, jog toks faktas neatitinka teisingumo kriterijaus, nėra atidžiai ir rūpestingai patikrintas. Atsižvelgiant į tai, kad viešosios informacijos rengėjas, turėdamas pareigą įrodyti skelbiamos informacijos atitikimą tikrovei, to nepadarė, konstatuotina, kad minėtų teiginių paskelbimu buvo pažeminta pareiškėjų R. Dunausko ir V. Dunauskienės garbė ir orumas.

7. Dėl publikacijoje „Guberniją“ smaugia kreditoriai“ („Respublika“, 2007-04-14, Nr. 80/5137) paskelbtos informacijos vertinimo.

Teiginyje „Ankstesnei vadovybei nuolat auginant įsiskolinimus“ paskelbta informacija apie AB „Gubernija“ skolas, kaip jau nustatyta aukščiau, atitinka tikrovę.

Kituose ginčo teiginiuose: „Reikia pinigų ir Dunauskų nekenkimo įmonei“. „Pasak jo, įmonė dar turi galimybių atsitiesti, tačiau tam reikia dviejų dalykų: apyvartinių lėšų bei Dunauskų nustojimo kenkti alaus daryklai“ – paskelbta informacija yra vertintina kaip subjektyvi AB „Gubernija“ vadovo R. Bubnelio nuomonė. Nuomonei, skirtingai nei paskelbtoms žinioms, tiesos ir tikrumo kriterijus netaikomas, todėl nelaikytina, jog minėtu teiginiu buvo pažeminta pareiškėjų garbė ir orumas.

8. Dėl publikacijoje „Akcininkų ir vadovų konfliktai žlugdo įmones“ („Respublika“, 2007-06-04, Nr. 125/5178) paskelbtos informacijos vertinimo.

Vertinant teiginius „Atrodo, dar taip neseniai nurimo konfliktas, kai pagrindiniai AB „Gubernija“ akcininkai ėmėsi ryžtingų veiksmų ir sutelkė jėgas prieš skandalingai pagarsėjusio šios įmonės vadovo Romualdo Dunausko bei jo šeimos veiksmus, žlugdančius seniausią Lietuvoje alaus daryklą. Kaip žinoma, vadovaujant R. Dunauskui „Gubernija“ taip pat pamažu įklimpo į skolas ir augino nuostolių portfelį. Tačiau pagrindinius akcininkus labiausiai šokiravo tai, kad kuo labiau žemyn ritosi „Gubernija“, tuo labiau lobo jos vadovai Dunauskai ir jų dukros įmonė „Linos namai“. Ir tik pakeitus vadovus, dar neseniai buvusi paralyžuota „Gubernija“ visiškai atnaujino gamybą“ – pažymėtina, jog tikrovę atitinka paskelbti duomenys apie AB „Gubernija“ skolas, tačiau informacija pateikiama vienpusiškai, bendrovės nuostolingą veiklą siejant išimtinai tik su pareiškėjų Dunauskų veiksmais. Būtina akcentuoti, kad publikacijoje nėra nenurodoma, jog vienas iš pagrindinių alaus daryklos akcininkų yra taip pat ir viešosios informacijos rengėjo UAB „Respublikos leidiniai“ akcininkas Vitas Tomkus. Atsižvelgiant į tai, laikytina, jog buvo pažeistas Visuomenės informavimo 3 straipsnio 3 dalies reikalavimas dėl skelbiamos informacijos nešališkumo.

9. Dėl publikacijoje „Gubernija įstatinio kapitalo nedidins“ („Respublika“, 2007-06-12, Nr. 132/5185) paskelbtos informacijos vertinimo pažymėtina, kad ginčo objektu esančiame teiginyje „Be jokių objektyvių

priežasčių buvęs „Gubernijos“ generalinis direktorius Romualdas Dunauskas ir su juo susijusi akcininkų grupė balsavo prieš įmonės įstatinio kapitalo didinimą“ paskelbta informacija pareiškėjų garbės ir orumo požiūriu vertintina kaip neutrali, todėl garbės ir orumo pažeidimas nekonstatuotinas.

10. *Dėl publikacijoje „Gubernija uždirbo 0,5 mln. litų pelno“ („Respublika“, 2007-07-28, Nr. 170/5223) paskelbtos informacijos vertinimo.*

Ginčo teiginyje „Keista, bet ankstesnė valdžia produkciją kažkodėl eksportavo pigiau nei už savikainą“ nėra paskelbta informacija apie teisės ar moralės atžvilgiu draudžiamus veiksmus, nesąžiningą, negarbingą pareiškėjų elgesį, todėl nelaikytina, kad minėtu teiginiu būtų paskelbta žeminančio pobūdžio žinia apie pareiškėjus.

Kituose publikacijos ginčo teiginiuose: „Tuo tarpu buvęs „Gubernijos“ vadovas R. Dunauskas mėgina juridinėmis bei kitomis priemonėmis kaišioti pagalius į naujosios vadovybės ratus, nepaisydamas akivaizdžiai pagerėjusio daryklos darbo. R. Bubnelis mano, kad tokiu būdu R. Dunauskas tikisi neleisti atskleisti faktų, kurie rodo, jog ankstesnė įmonės valdžia švaistė jos lėšas. Buvęs generalinis direktorius R. Dunauskas esą švaistė įmonės pinigus daugeliui nereikalingų dalykų, pradedant prabangiais automobiliais, iš savo dukters įmonės: „Linos namai“ nuomojamomis patalpomis ir baigiant įmonės vardu per metus registruotais ir nežinia kam išdalytais apie 150 mobiliojo ryšio telefonų“ – paskelbta informacija, atsižvelgiant į skundžiamų teiginių formuluotę, yra laikytina subjektyviu AB „Gubernija“ generalinio direktoriaus R. Bubnelio vertinimu, turinčiu faktinį pagrindą. Skundo nagrinėjimo metu nustatyta, jog faktas apie alaus daryklos nuomojamas patalpas iš UAB „Linos namai“ atitinka tikrovę. Be to, žurnalistų etikos inspektoriumi pateiktame Vilniaus apygardos prokuratūros 2009-08-26 rašte Nr. 6-8-1237 nurodyta, jog Šiaulių m. VPK 2007-10-25 buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas dėl AB „Gubernija“ turto švaistymo perduodant bendrovės vardu įsigytus mobilios ryšio telefonus tretiesiems asmenims. Minėtoje byloje pareiškėjui R. Dunauskui buvo įteiktas pranešimas apie įtarimą dėl veikos, numatytos LR BK 222 str. 1 d. Atsižvelgiant į išdėstytas aplinkybes, nagrinėjamų teiginių atžvilgiu pareiškėjo R. Dunausko garbės ir orumo pažeidimas nekonstatuotinas.

Teiginyje „R. Bubnelio teigimu, įmonėje šeiminkaujant Dunauskams, teritorija buvo visiškai neprižiūrima, o tai sudarė prielaidas produkcijos ir įrangos grobstymui“ nėra informacijos apie netinkamus ar nesąžiningus pareiškėjų atliktus veiksmus, todėl minėtas teiginys nevertintinas kaip žeminantis pareiškėjų garbę ir orumą.

11. *Dėl publikacijose „Temidės tarnai dalija indulgencijas“ („Respublika“, 2009-01-28, Nr. 22/5670), „Kritika – geriausia „reklama“ karjerai“ („Respublika“, 2009-01-31, Nr. 25/5673) paskelbtos informacijos vertinimo.*

Pareiškėjai skunde nurodė, jog konkretūs teiginiai, paskelbti publikacijose „Temidės tarnai dalija indulgencijas“ („Respublika“, 2009-01-28, Nr. 22/5670), „Kritika – geriausia „reklama“ karjerai“ („Respublika“, 2009-01-31, Nr. 25/5673), žemina jų garbę ir orumą. Vadovaujantis asmens garbės ir orumo pažeidimo konstatavimui būtinų aplinkybių visuma, būtina nustatyti, ar paskelbtos žinios atitinka tikrovę. Pažymėtina, kad nagrinėjamu atveju, nesibaigus teisiniams procesams, žurnalistų etikos inspektorė neturi galimybės nustatyti paskelbtų duomenų atitikimo ar neatitikimo tikrovei. Pareiškėjų skundo atveju žurnalistų etikos inspektorė tegali vertinti viešosios informacijos skleidėjo ir rengėjo veiksmus paskelbiant informaciją apie vykusius ikiteisminius tyrimus bei teismo procesus kitų Visuomenės informavimo įstatymo nuostatų, nesusijusių su asmens garbės ir orumo gynimu, laikymosi požiūriu.

Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje suformuluotas vienas iš pagrindinių visuomenės informavimo principų, kad viešoji informacija visuomenės informavimo priemonėse turi būti pateikiama teisingai, tiksliai ir nešališkai. Visuomenės informavimo įstatymo 41 straipsnio 2 dalies 1 punkte įtvirtintas reikalavimas žurnalistams teikti teisingas, tikslias, nešališkas žinias, kritiškai vertinti savo informacijos šaltinius, atidžiai ir rūpestingai tikrinti faktus, remtis keliais šaltiniais. Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas draudimas skleisti informaciją, pažeidžiančią nekaltumo prezumpciją ir kliudančią teisminės valdžios nešališkumui.

Nekaltumo prezumpcijos principo esmė yra ta, kad asmuo gali būti pripažintas kaltu tik įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu. Iki teismo nuosprendžio įsiteisėjimo galioja asmens nekaltumo prielaida. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ir Europos Žmogaus Teisių Teismas savo praktikoje nuosekliai pabrėžia, kad

darytinas esminis skirtumas tarp konstatavimo, jog kažkas tiesiog įtariamas padaręs nusikaltimą, ir aiškaus paskelbimo, nesant galutinio apkaltinamojo nuosprendžio, jog asmuo yra padaręs nusikaltimą. Negali būti kliudoma valstybių institucijoms informuoti visuomenę apie vykstančius ikiteisminius tyrimus, tačiau reikalaujama, kad tai būtų daroma korektiškai ir santūriai, gerbiant nekaltumo prezumpciją. Viešinant tam tikrą informaciją apie procesą, neturi būti vertinamas arba iš anksto sprendžiamas asmens kaltumo klausimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegijos 2008-03-26 nutartis Nr. 3K-3-183/2008). Spauda turi teisę ne tik skleisti žinias, bet ir pareikšti nuomonę apie vienus ar kitus įvykius, taip pat ir apie teismo procesą, jo dalyvius bei teismų priimtus sprendimus. Tai reiškia, jog spauda turi teisę reikšti argumentuotą nuomonę, jog vienas ar kitas asmuo nuteistas ar išteisintas nepagrįstai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 2002-12-23 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1621/2002).

Pareiškėjų skundo tyrimo metu nustatyta, jog 2007-06-04 buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas baudžiamojoje byloje Nr. 40-1-341-07 pagal LR BK 184 str. 2 d. dėl AB „Gubernija“ turto iššvaistymo. Šiaulių apygardos teismo 2008-09-22 nutartimi, nustačius nepagrįstai ilgo ikiteisminio tyrimo šioje byloje faktą, ikiteisminis tyrimas baudžiamojoje byloje dėl Romualdo Dunausko patraukimo atsakomybėn pagal LR BK 184 str. 2 d. buvo nutrauktas.

2008-12-01 Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros ikiteisminio tyrimo skyriuje buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas pagal LR BK 182 str. 2 d., 183 str. 2 d., 246 str. 2 d., 300 str. 1 d. 2009-01-19 tyrimą pavesta atlikti Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Vilniaus apskrities skyriui. 2009-02-18 buvo surašytas pranešimas apie įtarimą R. Dunauskui dėl veikos, numatytos LR BK 183 str. 2 d, o 2009-06-26 R. Dunauskui įteiktas pranešimas apie įtarimą dėl nusikalstamų veikų, numatytų LR BK 246 str. 2 d., 222 str. 1 d. ir 228 str. 1 d. 2009-08-28 d. buvo surašytas kaltinamasis aktas baudžiamojoje byloje Nr. 40-1-341-07 ir R. Dunauskui pateikti kaltinimai pagal LR BK 246 str. 2 d., LR BK 222 str. 1 d. ir 228 str. 1 d.

Nagrinėjamu atveju pripažintina, jog viešosios informacijos skleidėjas ir rengėjas turėjo teisę informuoti visuomenę apie vykstančius konkrečių nusikalstamų veikų tyrimus, tačiau tai darydamas privalėjo laikytis įstatyme numatytų profesinės etikos reikalavimų ir gerbti nekaltumo prezumpcijos principą.

Vertinant visą įvykių kontekstą, publikacijas kaip visumą, paskelbtas nuotraukas, informaciją, jos išraiškos priemonės ir dėstymo būdus, darytina išvada, jog nebuvo tinkamai laikomasi nešališkumo ir nekaltumo prezumpcijos principų reikalavimų.

Publikacijos „Temidės tarnai dalija indulgencijas“ („Respublika“, 2009-01-28, Nr. 22/5670) paantraštėje paskelbti konstatuojamojo pobūdžio teiginiai – „Nusikaltimas padarytas. Žala – pusė milijono. Įtariamieji vagiūkščiai yra“ – kurias perteikiama žinia, jog nusikaltimas neabejotinai įvykdytas, bei teiginiai: „Gelbėtojas. Teisėjas Vytautas Kursevičius išsuko įtariamuosius didelės vertės turto vagyste nuo atsakomybės“, „Įtariamuosius išgelbėjo teisėjas V. Kursevičius“, „Tyrėjams didelių abejonių dėl įtariamųjų kaltės nekilo“, kuriais nurodoma, jog teisėjo priimta nutartis yra vienintelė priežastis, kodėl pareiškėjas R. Dunauskas išvengė atsakomybės, nėra korektiški nekaltumo prezumpcijos principo atžvilgiu. Taip pat publikacijoje skelbiama informacija ir komentarai, išimtinai kritikuojantys ikiteisminio tyrimo nutraukimo faktą pareiškėjo R. Dunausko atžvilgiu ir tuo klausimu priimtą 2008-09-22 Šiaulių apygardos teismo nutartį, tačiau nepateikti jokie toje nutartyje išdėstyti motyvai, kuriais remiantis ikiteisminis tyrimas buvo pripažintas per ilgai trunkančiu ir nutrauktas. Taip pat pažymėtina, jog publikacijoje paskelbti teiginiai susiję su nutartį priėmusio teisėjo asmenybe („poetiškos sielos teisėjas“, „neoficialiai jo paskelbtą nutartį pareigūnai vadina teisiniu „bespredielu“, „gelbėtojas“), bet ne su teisėjo nutartyje išdėstytų argumentų kritika. Be to, nagrinėjamu atveju itin svarbu, jog publikacijoje nutilima informacija, kad viešosios informacijos rengėjo UAB „Respublikos leidiniai“ akcininkas Vitas Tomkus taip pat yra ir AB „Gubernija“ akcininkas, o tarp jo ir pareiškėjų vyksta konfliktai dėl įmonės valdymo.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas nekaltumo prezumpcijos principas, nustatant, jog asmuo laikomas nekaltu, kol jo kaltumas neįrodytas įstatymo nustatyta tvarka ir pripažintas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu. Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai.

Nekaltumo prezumpcijos principas įtvirtintas ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 2 dalyje. Europos Žmogaus Teisių Teismas yra pažymėjęs, kad Konvencijos 6 straipsnio 2

dalį reglamentuoja visą baudžiamąjį procesą, nepaisant jo baigties, ir tai, kad vėlesnis asmuo pripažinimas kaltu negali panaikinti pradinės jo teisės būti laikomam nekaltu, kol kaltumas neįrodytas pagal įstatymą (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. rugsėjo 19 d. sprendimas byloje M. prieš Serbiją).

Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas draudimas skleisti informaciją, pažeidžiančią nekaltumo prezumpciją ir kliudančią teisminės valdžios nešališkumui.

Atsižvelgiant į aukščiau nurodytas faktines aplinkybes, įstatymų ir teismų praktikos nuostatas, laikytina, jog publikacijose: „Temidės tarnai dalija indulgencijas“ („Respublika“, 2009-01-28, Nr. 22/5670), „Kritika – geriausia „reklama“ karjerai“ („Respublika“, 2009-01-31, Nr. 25/5673) paskelbus šališką ir su nekaltumo prezumpcijos principu nesuderinamą informaciją, susijusią su AB „Gubernija“ įrengimų galimo iššvaistymo tyrimu, buvo pažeisti Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 2 ir 3 dalies reikalavimai.

12. Dėl publikacijoje „Auka“ nutarė išmelžti valstybę“ („Respublika“, 200-01-30, Nr. 24/5672) paskelbtos informacijos vertinimo.

Ginčo objektu esanti publikacijos antraštė „Auka“ nutarė išmelžti valstybę“, taip pat publikacijoje paskelbti teiginiai („Liūdnei pagarsėjęs verslininkas staiga pasijuto pareigūnų auka – ir nutarė iš valstybės išmelžti milijoną“, „TROŠKULYS. Buvęs „Gubernijos“ vadovas Romualdas Dunauskas nusitaikė į mokesčių mokėtojų pinigus“, „Pareigūnų auka R. Dunauskas pasijuto, kai šie buvo priversti nutraukti ikiteisminį tyrimą dėl įrenginių, kainavusių kone pusę milijono litų, vagystės iš „Gubernija“ alaus daryklos“) yra vertintini kaip literatūrinėmis išraiškos priemonėmis paskelbtas faktas apie tai, jog pareiškėjas R. Dunauskas siekia iš valstybės institucijų prisiteisti piniginę kompensaciją už, anot jo, pareigūnų veiksmais padarytą turčinę ir neturčinę žalą. Faktas, jog pareiškėjas R. Dunauskas pateikė ieškinį valstybės institucijoms Generalinei prokuratūrai ir Teisingumo ministerijai, atitinka tikrovę. To neginčija ir pareiškėjas. Atsižvelgiant į tai, jog garbės ir orumo pažeidimo konstatavimui yra būtinas paskelbtų žinių neatitikimo tikrovei elementas, o jis nagrinėjamu atveju nenumatytas, nėra pagrindo daryti išvados, jog minėtais teiginiais buvo pažeminta pareiškėjo garbė ir orumas.

Ginčo objektu esanti publikacijos pastraipos antraštė „Gavo indulgenciją“ yra laikytina literatūrinėmis išraiškos priemonėmis suformuluotu vertinamuoju teiginiu apie faktą, jog Šiaulių apygardos teismo nutartimi buvo nutrauktas ikiteisminis tyrimas pareiškėjo R. Dunausko atžvilgiu dėl per ilgą tyrimo trukmės. Tokio pobūdžio teiginio patikrinti tiesos kriterijaus atžvilgiu neįmanoma, todėl jis nelaikytinas paskelbta žinia apie pareiškėją. Kadangi nėra nustatyta, jog ginčo objekto teiginiu būtų paskelbta žinia, nėra pagrindo konstatuoti garbės ir orumo pažeidimą.

Publikacijoje paskelbti teiginiai „2006-ųjų pabaigoje tuometis gamyklos vadovas R. Dunauskas įrenginius nutarė parduoti bendrovei „Linos namai“, kuriai vadovauja jo dukterė Lina Dunauskaitė. Įranga iškeliavo iš gamyklos, bet „Gubernija“ už ją negavo nė cento. Vėliau „Linos namai“ prašė nutraukti sutartį ir panaikinti skolą. Įrenginiai turėjo grįžti į „Guberniją“, tačiau negrįžo“ iš esmės atitinka ir pareiškėjų skunde nurodytus duomenis apie AB „Gubernija“ priklausiančios įrangos pardavimo aplinkybes, todėl konstatuoti jų neatitinkimo tikrovei nėra pagrindo. Kadangi nėra nustatyta, jog minėtais teiginiais būtų paskelbtos tikrovės neatitinkančios žinios, nėra pagrindo konstatuoti, jog buvo pažeista pareiškėjų R. Dunausko, L. Dunauskaitės garbė ir orumas bei UAB „Linos namai“ dalykinė reputacija.

Ginčo objektu esantis teiginys „R. Dunauskas pats vilkino tyrimą“ publikacijoje nurodytas kaip pasakytas Šiaulių apygardos prokuroro A. Mirnyj. Šis teiginys, būdamas teisėsaugos institucijų tyrimo ir vertinimo dalyku, nėra savarankiškai formuluojama viešosios informacijos rengėjo išvada. Kadangi šio skundo tyrimo metu nėra galimybės nustatyti minėto teiginio atitikimo tikrovei, garbės ir orumo požiūriu minėtas teiginys negali būti įvertintas.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje, kituose tarptautinės ir nacionalinės teisės aktuose laiduojama informacijos laisvė, bet kartu pripažįstama, jog teisė skleisti informaciją nėra absoliuti.

Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25 straipsnį laisvė skleisti informaciją gali būti ribojama įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti

konstitucinei santvarkai. Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje suformuluotas vienas iš pagrindinių visuomenės informavimo principų, kad viešoji informacija visuomenės informavimo priemonėse turi būti pateikiama teisingai, tiksliai ir nešališkai. Visuomenės informavimo įstatymo 22 straipsnio 8 dalies 1 punktą nustato, jog viešosios informacijos rengėjai, skleisdami informaciją visuomenei, neturi iškraipyti teisingos, nešališkos informacijos bei nuomonių ir panaudoti tai savanaudiškiems tikslams. Viešoji informacija yra nesuderinama su žurnalistinėmis kampanijomis, rengiamomis pagal išankstinius nusistatymus ar tenkinant grupinius, politinius interesus. Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas draudimas platinti dezinformaciją ir informaciją, šmeižiančią, įžeidžiančią žmogų, žeminančią jo garbę ir orumą. Minėto įstatymo 41 straipsnio 2 dalies 1 punktą įpareigoja žurnalistus teikti teisingas, tikslias ir nešališkas žinias, kritiškai vertinti savo informacijos šaltinius, atidžiai ir rūpestingai tikrinti faktus.

Nurodytos principinės nuostatos suponuoja viešosios informacijos rengėjo atsakomybę, jeigu ji paskelbia tikrovės neatitinkančią, asmens garbę ir orumą žeminančią ir (arba) netikslią, neteisingą, šališką informaciją. Asmuo, kuris naudojasi teise nevaržomai skleisti informaciją, privalo laikytis įstatymų nustatytų apribojimų, nepiktnaudžiauti informacijos laisve, įgyvendindamas šią teisę, neturi varžyti kitų asmenų teisių. Europos Žmogaus Teisių Teismas taip pat yra pažymėjęs, jog pagal Konvencijos 10 straipsnį laisvės garantija suteikiama spaudai su sąlyga, kad ji veikia siekdama pateikti informaciją, kuri yra verta pasitikėjimo, ir gerbdama žurnalistų profesinės etikos reikalavimus (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007-06-14 sprendimas byloje *Hachette Filipacchi Associes prieš Prancūziją*).

Nagrinėjamo skundo atveju yra svarbu įvertinti ne tik atskirus teiginius bei publikacijas, bet ir viešosios informacijos rengėjo ir (ar) skleidėjo veiklą kaip visumą, sistemingai skelbiant neigiamą informaciją pareiškėjų atžvilgiu. Atsižvelgiant į tai, kad ištirtose publikacijose informacija pateikiama vienašališkai, deramai jos nepatikrinus bei neužtikrinant nuomonių įvairovės principo, skelbiami išimtinai negatyvūs pareiškėjų vertinimai, kuriuos sustiprina vartojami neigiami epitetai, tačiau nutylimi faktai, rodantys viešosios informacijos rengėjo ir skleidėjo UAB „Respublikos leidiniai“ pagrindinio akcininko Vito Tomkaus tiesioginį suinteresuotumą bei dalyvavimą aprašomuose įvykiuose, konstatuotina, jog buvo pažeisti Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje, 22 straipsnio 8 dalies 1 ir 2 punktuose bei 41 straipsnio 2 dalies 1 punkte įtvirtinti reikalavimai.

Vadovaudamasis aukščiau išdėstytais motyvais ir Visuomenės informavimo įstatymo 50 straipsnio 1 dalies 1 punktu bei 3 dalies (ją atitinka publikacijų paskelbimo metu galiojusios 2006-07-11 įstatymo redakcijos (Žin. 2006, Nr. 82-3254) 2 dalis) 1 ir 2 punktais, žurnalistų etikos inspektorė

nusprendė:

1. Įspėti viešosios informacijos rengėją – UAB „Respublikos leidiniai“ dėl Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalies, 19 straipsnio 2 dalies, 22 straipsnio 8 dalies 1 ir 2 punktų, 41 straipsnio 2 dalies 1 punkto pažeidimo.
2. Įpareigoti viešosios informacijos rengėją Visuomenės informavimo įstatymo nustatyta tvarka paneigti nustatytą tikrovės neatitinkančią, pareiškėjų R. Dunausko, V. Dunauskienės ir L. Dunauskaitės garbę ir orumą žeminančią informaciją.
3. Išsiųsti sprendimo kopiją pareiškėjams R. Dunauskui, V. Dunauskienei, L. Dunauskaitei, UAB „Linų namai“ bei UAB „Respublikos leidiniai“ direktorei D. Veleckienei ir dienraščio „Respublika“ vyriausiajam redaktoriui V. Tomkui.

Žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimai gali būti skundžiami teismui per 30 dienų nuo jų paskelbimo (gavimo) dienos.

Žurnalistų etikos
inspektorė
Zamžickienė

Zita